

**VIIPURIN SUOMALAISEN
KIRJALLISUUSSEURAN
toimitteita**

3

Helsinki 1978

ISBN 951-95402-0-2 (koko teos)
ISBN 951-95402-3-7 (osa 3)

Helsingin Paino Oy

Erään inkeriläisen alkeiskoulun vaiheita

Pietarin kaupungin eteläpuolella sijaitsivat aikoinaan muutamat vanhat suomalaiskylät: Tönttölä (ven. Tenteleva), Auhtuansaari (Autuaansaari) ja Vallinki (ven. Volynkino), joka oli aivan Katrinanhovin puiston jatkona vähäisen kanavan toisella puolella. Näissä kylissä asusti Inkerin suomalaisia talonpoikia, jotka olivat varakkaita, heidän kun oli helppo kuljettaa peltojensa tuotteet ja muut kauppatavarat, mm. karjatalouden antimet, läheisen suurkaupungin toreille ja näin jatkuva toimeentulo oli taattu. Ajan oloon maatalous vaihtui muihin elinkeinoihin, mm. talojen rakennuttamiseen ja asuntojen vuokraamiseen.

Nämäkin maakylät nopeasti kasvava Pietari valtasi vähitellen itselleen ja asutusta siirtyi yhä enemmän tälle periferialle keskustasta käsin ja muualtakin. Puutaloja rakennettiin runsaasti ja lähelle mainittuja kyliä valtatie tuntumaan Narvan tulliin pystytettiin Napoleonin sotien jälkeen v. 1814 puinen porttirakennelma. Marraskuinen tulva v. 1824 tuhosi Katrinanhovin puutarhoineen ja siltoineen sekä suurimman osan muita rakennuksia.¹⁾ Kymmenen vuotta myöhemmin rakennettiin mainitun portin paikalle monumentaalinen kunniaportti (triumfikaari), joka arkkitehti V. P. Stasovin suunnittelemana historiallisena muistomerkkinä (ven. Narvskie vorota) seisoo kaartinrykmentin Ranskasta paluun merkinä Napoleonin voiton jälkeen. Nykyisin se on jo puolen vuosisataa ollut kaupungin eteläosien keskustaa.

Vallingin kylän laitamille oli keisari Paavali I:n käskystä perustettu v. 1801 rautavalimo tuottamaan sotatarvikkeita ja tällaisena se toimi v. 1824. V. 1868—1883 tehtaan omisti N. J. Putilov, ja se valmisti etupäässä ratakoja. Tämä tunnettu Putilovin tehdas painoi hallitsevan leiman ympäristöönsä. Pääasiallisesti venäläisen tehdasväestön — joukossa oli suomalaisiakin — asettuessa paikkakunnalle seudun elämä muuttui vilkkaaksi, asuntoja pystytettiin ja erilaisia kauppaliikkeitä perustettiin, uusien katujen lankkukäytävillä parveili väkeä, väliin humalaisiakin, ei melua eikä tehtaan-savua puuttunut. Useita uusia tehtaita rakennettiin, mm. Vallingille perustettiin englantilaisten omistuksessa oleva suuri manufaktuuri tehdas.

Pietarin suomalainen seurakunta oli 1700-luvulta lähtien huolehtinut jäsentensä hengellisistä tarpeista. Mainittujen suomalaiskylienkin väestö kävi suomalaisessa kirkossa, joka oli rakennettu v. 1803—1804 Pietarin keskustaan Ison Tallikadun varrelle. Seurakunnan huomattavin kirkollinen johtaja oli kuolemaansa asti 1830 Suomesta siirtynyt piispa Zacharias Cygnaeus, jonka toimintapiiriin kuuluivat muutkin Venäjän luterilaisseurakunnat. Kun ns. ”Suomen kirkon” peruskiveä laskettiin, sen kätköön asetettiin tinalaatta, johon kirkon luottamusmiesten nimet oli piirretty. Eräs heistä oli Tönttölän kylän tunnetuimpia, Mikkel Koivistoinen. Suomalaiset talonpojat olivat muutenkin aikaansa seuraavia. Niinpä maalaishallintoon oli v. 1885 valittu talonpoikien edustajaksi Aleksanteri Aleksanterinpoika Hölkker Autuaansaaresta.

Suomalainen kirkko piti tärkeänä koulujen perustamista. Kirkkokoulun perustamiskirjan oli antanut keisari Aleksanteri I, mutta vasta kirkkoherra K.V. Sirénin (1795—1866) toimesta koulu pääsi aloittamaan toimintansa v. 1844. Merkittävää oli, että sen opetuskielenä oli yksinomaan suomi (vieraina kielinä venäjä ja saksa), joka pysyi luterilaisen kirkon virallisena kielenä Venäjällä aina v:een 1892. Elokuussa 1849 avattiin suomalaisten tyttöjen koulu; niin ikään oli perustettu sunnuntaikoulu pääasiassa käsityöläisten oppipoikia varten ja pikkulastenkoulu eli alkeisluokka. Kirkko avusti koulujaan sekä rahavaroin että hankkimalla niille huoneistot ja polttopuut.

Ennen pitkää kirkko oli perustanut eri puolille kaupunkia, jopa sen rajojen ulkopuolellekin suomalaisia alkeiskouluja (ns. alempia kirkkokouluja). Maaillmansodan alkaessa (1914) seurakunnalla oli kaikkiaan 10 alkeiskoulua (alustavaa kirkkokoulua) ja lisäksi seurakunnan "kartanossa" toimivat näiden jatkoluokat (4—5, ylempi kirkkokoulu) sekä seitsenluokkainen suomalainen yhteiskoulu v. 1905—1918).

Alkeiskouluja oli perustettu vähitellen ja niistä suurin oli Viipurinpuolen koulu (ns. Jaakkimaisen koulu), jonka oppilaista suurin osa oli Suomen valtion rautateitten virka- ja toimihenkilöiden lapsia. Tässä koulussa oli viimeksi jopa kuusi opettajaa ja oppilasmäärä oli kolmattasataa.

V.1869 oli vuorossa Tönttölän koulun aikaansaaminen.²⁾ Seudun asukkaat perustivat 8. elokuuta kansanvalistusministeriön alaisen kunnallisen kaksiluokkaisen kansakoulun. Huoneistoa oli vaikea saada, mutta Putilovin tehtaan isännöitsijä Nissen järjesti koululle toimitilat. Avauspäivänä koottiin varoja ja näin saatiin kokoon lähes 500 ruplaa. Myöhemmin 30 henkeä lahjoitti varoja koulun perustamistarpeisiin ja koulun johtokunnan kunniajäsen puutarhuri Abram Ušakov antoi lahjanaan 1,5 desjatiinaa maata ja koulurakennuksen. Jo syyskuun 9:ntenä koulu pääsi avaamaan ovensa uudessa talossa, missä ensin toimitettiin kreikkalaiskatolinen jumalanpalvelus. Sen jälkeen suomalaisen seurakunnan esimies, rovasti Johannes Kristoffer Öhqvist (synt. Kuopiossa 1831, kuoli Pietarissa 1883) piti suomenkielisen avauspuheen. Koulussa oli sekä suomalaisia (35) että venäläisiä (28) oppilaita. Jo saman kuun aikana Pietarin opetuspiiriin valvoja K.P. Janowski tarkasti koulun toimintaa.

Tämän, ns. Ušakovin koulun ensimmäisistä opettajista ei ole tietoa. — V. 1872 valittiin koulun opettajaksi Josef Otsalainen, joka lähes kolme vuosikymmentä pysyi kansanvalistajan uralla. Hänen pitkäaikainen toimintansa oli erittäin merkittävä.

Opettajaksi valittu 28-vuotias Otsalainen (1844—1903) oli syntynyt Serepetan Terenttilässä, missä hänen lukuhaluaan oli edistänyt muuan venäläinen talonpoika. Tämä opetti hänelle venäjän lukemista ja kirjoittamista. Myöhemmin seurakunnan pastori Aron Lundström ja hänen vaimonsa valmensivat häntä Kolppanan seminaarin pääsytutkintoon. Tämä suomalainen seminaari oli aloittanut toimintansa syksyllä 1863 ja sen oppijakson Otsalainen suoritti 1866. Sen jälkeen hän suoritti Pietarissa kaupunkilaisopettajan virkatutkinnon ja toimi opettajana Serepetassa, Tuutarissa ja Inkerellä.

Ušakovin koulun opettajaksi Otsalainen tuli siis v. 1872. Tämä Tönttölän

koulu oli pikemminkin venäläinen kuin suomalainen. Sen toimintaa on Otsalainen kuvannut "Pietarin sunnuntailehdessä" 1873 (n:ot 23 ja 26):

"Kolmessa P:n Marian seurakuntaan kuuluvasta suomalaisesta kylästä nimenomaan Tönttölässä, Autuaansaarella ja Vallingissa eli Katrinanhovissa — viljelevät maata ainoastaan muutamia ... Lapsetkin, jotka koulussa käyvät, tuskin voivat kaikkea sitä ymmärtää mitä suomen kielellä koulussa esitellään. Koulukin, joka jo on ollut vaikutuksessa neljä vuotta, oli viime vuoteen saakka yhdistetty venäläisen kanssa, jossa vaan suomen kieltä opetettiin muutama tunti viikossa. Viime lukukauden alussa srk:n kirkkoherra provasti Öhqvist näki tarpeelliseksi eroittaa suomalaiset lapset venäläisistä erilleen, jotta tällä lukuajalla onkin opetus heille koulussa käynyt kaikissa oppiaineissa, paitsi venäjän kieltä, suomen kielellä. Koulua pidetään kunnalle lahjoitetussa rakennuksessa, jossa on samanlainen sija venäläisillekin. Koulu ei tällä kertaa ole kirkon eikä kunnankaan suojeluksen alla, vaan melkein yksityisten venäläisten, jotka ovat muodostuneet hoitokunnaksi. Varat koulun ylläpidoksi annetaan kouluun yhdistetyn venäläisen kirkon tuloista. Suomalainen osasto on venäläisen armopoikana, koska he eivät maksa mitään. Toivottava on, että koulun suomalainen osasto tulee seurakunnan provastin ja asianomaisten vanhinten huolen kautta kokonaan muutetuksi seurakunnan s.o. kirkon alle kuuluvaksi kouluksi. Oppilaiden lukumäärä kevättutkinnoissa 25.5. oli 13 poikaa ja 12 tyttöä. Oppipäiviä oli 188. Oppiaineet: uskonoppi, suomenkieli, venäjänkieli, laskento, kirjoitus, viittausta, luonnonoppia, voimistelua."

"Yhteistäkin hyvää, kristillisessä ja siveydellisessä katsannossa, pyydetään täällä ahkerasti. Löytyy miehiä, joista mainitsen kaksi suomalaista: Kaarle Tepposen ja Andreas Vallingin — — —, jotka alttiisti antavat yhteiselle hyvälle voimansa sekä varansakin pyytäänsä levittää kristillisyyttä ja sivistystä kyläläistensä keskelle. Kallihimman työn, jota jo ovat kyläläisillensä saaneet ja joka olkoon heidän ahkeruutensa kruunu, on koulu, jossa myöskin pidetään suomalainen jumalanpalvelus kerran tai kaksi kuukaudessa. Koulu ylläpidetään venäläisen kirkon tuloista. (Suomalainen) seurakunta on myös altis antamaan rahaa."

Oman, suomalaisen koulun tarve oli jatkuvasti äidinkieltään kunniassa pitävän väestön harras toivomus. Se toteutui syksyllä 1874. Koulu avattiin Katrinanhovissa (Vallingin kylässä) lokakuun 1. p:nä. Seurakunnan kirkkoherra rovasti J. Chr. Öhqvist oli koulun perustajia ja Otsalainen siirtyi sen ensimmäiseksi opettajaksi. Kirkkoraati myönsi avustusta, aluksi 200 ruplaa vuosittain. Rahamäärä ei riittänyt ja siksi avustuksia antoivat varakkaat talolliset Aleksander Hölker, Aleksander Koivistoinen, Kaarle Tepponen, Mikkeli Tepponen ja Andreas Valling sekä kolme kyläkuntaa: Katrinanhovi, Autuaansaari ja Tönttölä.

Kun opettaja Otsalaiselle jäi palkkaa koulutoimestaan vain 15 ruplaa kuukaudessa, niin virkaan yhdistettiin kanttorin (kirkkolaulajan) toimi, josta Otsalaiselle maksettiin 200 ruplaa. Opettaja oli taitava käytännön mies, niinpä hän valmisti suuren osan huonekalustoaan omaan kotiinsa. Sivutoimista oli tosin haittaa päätoimelle, mutta varsinkin koulujen taloudellisen

aseman parantamiseksi hän toimi tarmokkaasti ja puuhasi omaa taloa Katrinanhovin koululle siinä lopulta onnistuenkin.

V. 1878 suomalaisen opettajan toiminta joutui tarkastelun kohteeksi helsinkiläislehdessä. "Uusi Suometar" (n:o 45, lisäl.) kertoo suomalaisten opettajien puutteesta Inkerinmaalla, missä suomen kieli oli alkanut saada sille kuuluvan aseman siellä, missä suomalainen opettaja oli jo vaikuttanut, hän kun oli osannut "asettaa yksityisen elämänsä kansan elämän kanssa niin onnellisesti, että suuri paljous ihan kun itsestään huomaamatta seuraa sitä suuntaa, jonka hän heidän kesken omassa persoonassaan ja perheessään synnyttää. Näin luulemme on tapahtunut jo Vallinkilla lähellä Pietaria ja suokoon Jumala niin käyvän kaikkialla, missä vaan muukalaisien kesken suomalaisia löytyy."

Syksyllä 1884 oli kulunut kymmenen vuotta koulun perustamisesta ja koulun ylläpidon laskettiin maksaneen 8294 ruplaa 30 kop. Oppilaita oli tänä aikana ollut 58 poikaa ja 59 tyttöä. Lokakuun 1. p:nä vietettiin kymmenvuotisjuhlaa, jossa esiintyivät kirkkoherra C.W. Relander ja koulunopettaja Otsalainen. Viimeksi mainittu lausui puheessaan mm.: "Viimeiset parikymmentä vuotta Inkeriläisten oloissa ovat aika, joka kenties tulee olemaan sen historian ensimmäisiä lehtiä. Näinä 20 vuonna on Inkerin kasvavan kansan koulusivistys alkunsa saanut. Tosin täällä Pietarissa löytyi koulu jo useampia kymmeniä vuosia sitten, mutta riittikö se näin laajalle seurakunnalle." Juhlassa oppilaat lauloivat sekä keisarihymnin että Maamme-laulun. Vieraita kestittiin opettaja Otsalaisen ja Aleksanteri Hölkerin kodeissa. Juhlan päätyttyä lausuttiin toivomus, että koulun hoito jätettäisiin paikkakunnan talonpojista valitulle aputoimikunnalle, jolle kirkkoraati antaisi oikeuden ottaa vastaan lahjavarjoja ja valvoa lasten koulunkäyntiä.

Katrinanhovin kyläläiset olivat lahjoittaneet jo v. 1880 maapalstan rakennettavaa koulua varten. Yritys siirrettiin seuraavaan vuoteen, mutta tähän suunnitelma raukesikin. Kymmenvuotisjuhlassa asia otettiin jälleen esille ja seuraavana vuonna sitä käsiteltiin kirkkoraadissa.

Sanomalehti "Inkeri" kertoo syksyllä 1885 (n:o 37) Autuaansaaren kylästä mm., että suomalainen kylä oli entistä enemmän venäläistynyt. "Kylässä asuu paljon tehtaissa työskentelevää väkeä, jolla lienee vielä vähemmän käsitystä kansallisuudestaan kuin (varsinaisilla) kyläläisillä, sillä heitä eivät kinkeriluvut eikä kunnan suomalainen koulukaan suorastansa velvoita kieltänsä muistamaan."

Samana vuonna aikaisemmin oli mainitussa lehdessä (n:o 17) kerrottu: "Suomalainen on tämä kylä väestönsä alkuperäänsä nähden. Vaan enemmän venäläiseltä täällä kuitenkin kaikki näyttää. Puvussaan, elämän tavoissaan ovat kylän asukkaat, niin talolliset kuin talottomatkin, aivan yhtä tämän puolen venäläisten kanssa. Puheessaankin käyttävät täällä kaikki ilman eroitusta venäjän kieltä. Suomea ei kuulu missään, ja suomalainen nuoriso pitääkin häpeänä puhua äitinsä kieltä" (nimim. A.T-n).

Koulun (alustavan kirkkokoulun) oppiaineista on tietoja lukuvuodelta 1886—87:

	I luokalla	II luokalla
uskontoa	6 tuntia	5 tuntia
suomen kieltä	5 „	4 „
venäjän kieltä	4 „	4 „
luvunlaskua	5 „	5 „
kaunokirjoitusta	2 „	2 „
laulua	2 „	2 „
voimistelua	1 „	1 „
tyttöjen käsitöitä	3 „	3 „
poikien piirustusta	3 „	3 „
maantietoa		2 „

Suomen kielen oppikirjana oli I luokalla Jaako Länkelän ”Ensimmäinen Lukukirja” ja II:lla ”Toinen lukukirja” sekä kielioppina K. Raition oppikirja.

Mainittuna vuonna (1887) Katrinanhovin koulussa oli 44 oppilasta (27 poikaa ja 17 tyttöä). Alun perin he olivat yksinomaan Inkerin suomalaisten lapsia, mutta myöhemmin eräät tehtaan työmiehet panivat lapsensa samaan kouluun.

Syyslukukautena 1892 koulussa oli 33 oppilasta ja kevätkaudella 1893 26 oppilasta, joiden vanhemmista 6 oli työmiehiä ja 20 maanviljelijää; näistä Venäjällä syntyneitä oli 19 ja Suomessa 7.

Nimimerkki ”Kyläläinen” kirjoittaa paikkakunnan lehdessä (Inkeri 1893, n:o 4) Katrinanhovin koulun toimivan jatkuvasti epämukavassa vuokrahuoneessa ja mainitsee kyläkunnan miesten lahjoittaneen maakaistaleen koulurakennusta varten, mutta kun asiaa ei saatu ajoissa päätökseen, oli maa myyty muille.

Rakennusasiaa ei kuitenkaan haudattu lopullisesti. Syksyllä 1897 valmistui koululle ajanmukainen, komea rakennus Vallingin kylään (Derevnja Volynkino n:o 25), jossa avaran koulusalin ja -eteisen lisäksi oli nelihuoneinen opettajanasunto sekä huone talonmiehelle (dvornikalle). Koulun pihaan toiselle puolelle kadun viereen oli pystytetty kaksikerroksinen liike- ja asuinrakennus.

Uusi koulutalo, Katrinanhovin suomalainen alustava kirkkokoulu, siirtyi 21.10. rakennuskomitealta kirkon haltuun. Luokkahuoneessa vietettiin juhlahetki, jolloin seurakunnan kirkkoherra Adolf Hakkarainen (syntyperäinen pietarilainen) piti puheen.

Opettaja Otsalainen on kertonut koulun merkityksestä (Inkeri 1899 n:o 46) seuraavasti: ”Tämmöinen koulu paikkakunnalla oli varsin tarpeen, sillä ainoastaan harvoissa perheissä lapset ensiksi kuulevat ja oppivat äideiltään suomenkieltä ja sitäkin hyvin puutteellisesti. Ulkona venäläisten lasten kanssa suomenkieli unohtuu, ja kun lapsi lähetetään kouluun, se on jo ennättänyt unohtaa kaikki sitä vähäistä, minkä äidiltään oli oppinut. Opetta-

Aatu Haltsonen.

jalta vaaditaan näin ollen paljon kärsivällisyyttä ja lapset eivät vielä 4—5 vuotta koulua käytyään osaa kunnolla suomenkieltä. — Tämä koulu käsittää 3 osastoa (= luokkaa) ja kolmessa vuodessa voi siis lapsi käydä sen läpi. Mitään suurempaa venäläistäkään koulua ei läheisyydessä ole. Sen tähden lapset ovat pakoitettut käymään 4 ja 5 vuotta perehtyäkseen täydellisemmin sekä äidinkieleensä että kansakoulun alkeisiin.”

On ilmeistä, että opettaja Otsalaisella on erittäin paljon ansioita Katrinanhovin koulun rakennuksen pystyttämisessä. Kaikissa koulutoimissa hän näyttää olleen peräti innostunut ja aina kansallisten asioiden vakaa ajaja — todellinen kansanvalistaja. Hän oli myös suomalaisten pietarilaislehtien avustaja ja levittäjä. Jo v. 1878 kerrotaan hänen huolehtineen Tönttölän, Katrinanhovin, Autuaansaaren sekä Luotsisaaren tilauksista (Pietarin Lehti 1878).

Uudessa koulurakennuksessa Otsalainen ei ehtinyt kuitenkaan kauan vaikuttaa. Koulun opettajana hän toimi luultavasti vain v:een 1898, jolloin erosi sairauden vuoksi virastaan. Hän kuoli 9.5.1903.

Hänen jälkeensä v:sta 1899 koulun opettajana oli lyhyen aikaa Kolppanan seminaarin apulaisjohtaja Paavo Laamanen (s. 1863, k. 1927).

V. 1900—1902 koulun opettajana toimi Kolppanan seminaarin kasvatti hänkin, Kaapre Tynni (s. 1877, k. 1953). Tarmokkaana miehenä hän virkansa ohella jatkoi opintojaan Pietarin yliopistossa. Päätettyään Helsingissä opintonsa hän toimi opettajana ja v. 1918—1919 Kolppanan seminaarin viimeisenä johtajana.

Vain eräitä kuukausia ehti Katrinanhovin koulun opettajana olla Juhana Iivanainen (s. 1857, k. 1927), hänkin Kolppanan seminaarin käynyt. Ilmeisesti jo syyslukukauden 1902 päätyttyä hän siirtyi keskikaupungilla sijaitsevan suomalaisen kirkkokoulun opettajaksi.

Kevätkauden alussa 1903 tuli Katrinanhovin koulun uudeksi opettajaksi 30-vuotias Aatu Haltsonen (s. 1873, k. 1938), joka hänkin Kolppanan seminaarin päätettyään oli ollut opettajana Tyrössä ja kotiseudullaan Hieta-

mäellä. Hän joutui toimimaan monien pietarilaisseurojen johdossa (Alkuraittiusyhdistys, Inkeri-yhdistys, Soihtu-seura, Yhteiskoulun kannatusyhdistys). Syksyllä 1915 Haltsonen siirtyi opettajaksi Viipurinpuolen kouluun. Hänen muuttonsa syynä oli seudun kostea ilmasto, koulu sijaitsi lähellä Suomenlahden vesiä. Myös koulun oppilaiden vähyys (syyslukukaudella 1898 oppilaita oli 30, v. 1908 ainoastaan 22 ja ennen maailmansodan syttymistä luku väheni vieläkin pienemmäksi) aiheutti jatkuvasti keskustelua koulun sulkemisesta.

Vuosi 1909 näyttää olleen koulun toiminnassa kriittinen — sen lopettamisesta käytiin keskustelua sekä kirkkoneuvostossa että lehdistössä. Kirkkoneuvoston sihteeri Edvard Kärkkäinen julkaisi "Neva"-lehdessä (n:o 35, 12. V) selvityksen "kirkkoneuvoston päätöksen johdosta" väittäen vääräksi "aikomuksen tukahduttaa sivistystyö Suomen heimon keskuudessa Pietarissa ympäristöineen — ensi askel siihen on koulun sulkeminen kylässä, jossa on riittävä määrä oppilaita, joka tahtoisi pysyä suomalaisena ja joka on lahjoittanut maan, rakennuttanut talot sekä avustanut koulua tuntuvilla rahamäärillä". Kärkkäinen tähdentää, ettei muka ollut kysymys koulun lopettamisesta, vaan "siirtämisestä" kauas Nevan toiselle puolelle, Ruutimyllylle, se kun oli "kasvanut suureksi suomalaiseksi kyläksi ja tarvitsi koulua". "Inkeri"-lehti oli aikaisemmin (1909 n:o 25, 7. IV) maininnut Katrinanhovin koulun oppilasmäärän liian vähäiseksi. Hieman myöhemmin samassa lehdessä (n:o 31) Katrinanhovissa syntynyt helsinkiläismaisteri Juho Koivistoinen jatkoi keskustelua asiasta ja tähdensi kansallisen herätyksen perustaneen koulun ja näin ollen olevan peräti tärkeitä sen toiminnan jatkamisen. Kirkon rikkeisiin ja harkitsemattomuuteen asianhoidossa hän liittää sen, että kirkkoherran luvalla eräs Katrinanhovin koulun liikehuoneisto oli vuokrattu valtion viinamyymälälle. — Koulun sulkemista vastusti kyläkunta jatkuvasti ja näin ollen sen annettiin jatkaa vielä edelleenkin toimintaansa.

Lapsuudestani muistan, miten innokkaasti Alkuraittiusyhdistyksen Katrinanhovin osaston³⁾ iltamissa toimivat paikkakunnan suomalaismiehet ja -naiset. Laulukuurossa oli parikymmentä laulajaa, jotka Haltsonen johdolla kajauttelivat samoja lauluja kuin Suomessakin (Ajan aallot, Nytpä paistaa päivä sorjana, maakuntalauluja). Esitykset saattoivat olla vaatimattomia, mutta innostusta ei puuttunut. Juhlien musiikista huolehti kyläläisten mandoliinikvartetti (Inkeri 1905, n:o 11). Opettaja Haltsonen piti useasti esitelmiä, joissa kuvaili alkoholismin vaaroja ja sitä, miten sokeri ei sulanut viinassa, tai tutustutti kuulijansa isokokoisiin värikuvatauluihin, jossa nähtiin väkijuomien turmelema maksoja ja sydämiä. Iltamien ohjelmaan kuului poikkeuksetta näytelmä, sekin tavallisesti raittiusaiheinen. Sitä varten luokkahuoneen perälle oli tilapäisesti rakennettu lava esirippuineen. Mieleeni on jäänyt, miten etevästi ja realistisesti kuvailtiin työmiesperheiden köyhyyttä ja kurjuutta, joka oli juopottelun aiheuttama. — Opettajahuoneistoon oli järjestetty ravintola, jonka mahtavat samovaarit höyrysivät ja jonka tukevat voileivät kävivät hyvin kaupaksi. Iltamat päättyivät tavallisesti tanssiin. Muistan 1910-luvun alussa oira-tanssin valloittaneen myös koulun lattian.

Elettiin naisten pitkien hameiden aikaa, jolloin muodikkaat kaistat (jonkinlaiset "hännät") taidokkaasti kietaistiin käsipuolelle istumaan käydessä. Tiukat kaulukset ja terävät hattuneulat oli silläkin yleisöllä, joka kävi raittiusseuran iltamissa.

Lasten joulujuhliin kyläläiset lahjoittivat avustuksia, väliin 25 ruplaakin, jolla summalla hankittiin komea kuusi, sen perinteelliset koristeet (lasihelmi- ketjut, paperiset liput, kynttilät) sekä joululehdet (mm. Joulupukit). Tungos juhlassa oli aina suuri.

Sunnuntaisin pidettiin pyhäkoulua, jossa laulettiin, luettiin koulun vanhoista uusistatestamenteista. Tilaisuuksia ohjaili joku seurakuntalainen, joista muistan Makara-nimisen miehen ja liikemiehen rouvan Anni Kuittisen.

Haltsosen jälkeen v. 1915 Katrinanhovin kouluun tuli hänen työnsä jatkajaksi virolaissyntyinen vanha Yrjö Uming (synt. 1857), joka oli päättänyt Kolppanan seminaarin. Hänen toimiajakseen jäi vain kolmisen vuotta, sillä vallankumous sulki ennen pitkää koulun ovet. Uudet mullistavat olot Putilovin tehtaiden lähettyvillä sekä yleinen sekasorto, levottomuudet sekä nälkä lopettivat tämän lähes puolivuosisataa suomenkielistä opetusta antaneen pienen alkeiskoulun. Sen toiminta antaa kuvan vaikeissa ja erikoisissa oloissa suoritetusta epäitsekästä kasvatusta ja opetustyöstä suuren maailmankaupungin laitamilla. Maailmansodan vuosina Katrinanhovin koulun alue yhdistettiin kaupunkiin ja sen erikoispiirteet katosivat Pietarin suomalaisesta kulttuurihistoriasta.

Lähdeviitteitä

- 1 Suomen senaatti lahjoitti 300 000 ruplaa avustuksena tulvatuhojen korjaamiseksi (J.R. Danielson—Kalmari, Arsenij Zakrevskijn kenraalikuvernöörikauden alkua ajoilta. — Hist.Ark. 34:9 s: 33)
- 2 Pietarin sunnuntailehti 1873 n:o 39. — Erään tiedon mukaan naapurikylän Autuaansaaren koulun opettajana toimi v. 1864—1868 Aina Vinter (synt. Antreassa 1843). Mahdollisesti ennen tätä koulua toimi jokin tilapäinen koulu, josta ei ole säilynyt tietoja
- 3 Tarkemmin: Suomalainen Raittiuskansa Pietarissa. Pietarin suomalaisen "Alku" raittiusyhdistyksen 25-vuotisjulkaisu 1885—1910 (Hki 1911), s. 31—32